

ԿՈՍՏԱՆԴՎՈՒՊՈԼԻՍ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ
Ա թէնհայի Բրես լըազիբը Ուակու-
պայէն հեռագիր մը կը հրատարակէ որ
կը ծանուցանէ թէ օդոսա. 12ին ը՛ւ-
քօտրապի մէջ արիւնուուշտ կախւ մը
պատահեր է առաջկաց և քրիստոնէից
մէջ։ Այսերական զօրքերը միջամտելով
խաղաղութիւնը վերահասատաեր են,
բայց կուռողներուն մէջ երկու կողմանէ
բաւական մեռեալներ ու վերաւորեալներ
պատահեր են։

Փարիզէն առնուած հեռագիր մը
կը ծանուցանէ թէ Պետութեան խոր-
հուրդը կայսեր և նախագահութեամբ
ըրած մէկ նիստին մէջ որոշեր ե՞ս
օրենսդրական ժողովոյ նոր ընտրու-
թիւնները 1869ին ըլլան։ Հետեւարար
ժողովին առաջիկաց նիստը գեկանեմբեր
ամսոյն մէջ պիտի բացուի, և 1869 մա.
յիս ամսոյն մէջ պիտի դոցուի, որպէս
զի անմիջապէս եռաքն ալ նոր ընտրու-
թիւններն ըլլան։

Եւնի քաղաքային առեանը Լան-
թէռնի խմբադիր Պ. Հ. Ուօչֆօրի
գասաւասանը տեսնելէ առաջ, որոշած
ըլլալով որ կանխաւ բանտարկուի կամ
երաշխաւորն առնուի, նա ալ անմի-
ջապէս նոյն իրիկունը Գաղղայէն մեկ-
ներ և Պրիւսէ դացեր է, ուր իր
թերթը գտրձեալ կը հրատարակէ, թէ
և Գաղղայ չպիտի կրնաց մասնել։ Հե-
տեւարար Պ. Ուօչֆօրի տարի մը բան-
տարկութեան ինչպէս նուև առւգանքի
գատապարատութիւնն անդորձագրելի կը
մնայ։

Փարիզի Սորտոնեան համալսարա-
նին պարզեարաշխութեան օրը, Գաղ-
ղայ 1843ի հասարակապետութեան առ-
ժամնեալեաց կառավարութեան դրուխ
Գաղցնեաք զօրապեամին որդւոյն ա-
նունն ալ մրցանակ առնող աշակեր-

տաց ցանկին մէջ կարգացուեցաւ։ Բայց
Քավէնեացի օրդին չուզեց ներկայա-
նալ և իր հօրն սկզբանց հակառակ կա-
ռավարութեան մը պաշտօնէէն պատկ
ընդունիլ։ Ասոր վայ ուսանուները գոչ-
մամբ և աղաղակաւ ակեցցէ՝ Քավէնեացք
կանչեցին, բայց շուտով խաղաղութիւնը
վերահասաւառուելով՝ մրցանակաբաշ-
խութիւնը շարունակեցաւ։

Ինչպէս որ հինգշարթի օրը ծա-
նուցեր էինք, Թանկրեսն Ա սեմ. Խա-
վեր փաշան կայսերական թղթատա-
րութեանց տեսուչ անուանեցաւ, և
այս առթիւ Խւլայի տատիճան արուե-
լով իրեն՝ խաղափառական ալ Եգիւ-
տիութեան փոխուեցաւ։

1867ի ամերիկական արուեստահան-
գէսին մէջ ներկայացեալ Օսմանեան
արուեստից արուեած մրցանակները Ա.
Պօլիս հասած ըլլալով, Հասարակային
շնութեանց պաշտօնարանին կողմանէ
բաշխուեցան։

Այս մրցանակներուն 10՝ սոկի մի-
տակներ են, որոց առաջինը վեհափառ
Առուլթանին նուիրուած է Խւրոպա ը-
րած նաւային ուղեղութեան համար,
և միւսն ալ Օսմանեան տէրութեան
նուիրուած է՝ բամպակի մշակութեան
համար։ Ասկից զատ 4 սոկի միտալ արք-
ւած է Օսմանեան տէրութեան, մե-
տաքսի ։ արմաեաց, ասդինեգործու-
թեան և գորգերու համար։

Մնացեալ 4 սոկի միտալները արք-
ւած են։

4. Տէլլասուտա Գայլք պէ յին՝ գե-
ղագործական նիւթոց հաւաքածոցն
համար։

4. Հայտար փաշայի հիւանդանոցի
բժիշկ Ապառուլահ պէ յին՝ դիանական
հաւաքածոցներուն համար։

4. Օմիւռնացի հայազգի փաճա-
ռական մեծայարդ Տէտէեան եղբարց՝

ներկերու և գեղորէից վերաբերեալ
նախնական ընալիք նիւթոց համար։
4. Պ. Տիւֆուրին, թթենւոյ մը-
շակութեան և շերամատածութեան
համար։

Կմանապէս 10 արծաթ միտալ, 45
սղինձ միտալ և 69 հաւանութեան վը-
կայութիւն արուած են Օսմանեան
ներկայացուցացաց։

Ասոնց մէջ մրցանակ ստացող հայ-
պղիներն են։

Պղինձ միտալ
Գարագէհետ Ա. Պ. Տաղկի մշակու-
թեան համար.
Ապառուլահեան Եզր. Լուսանկարի և
Ստեղուու և Միքոցն ստատիստիկ

գլուցներու համար.

Գարագտաշ՝ ասեղնենկարի (օյս) և
Գրիգորեան զմիւռնացի չոր՝ թուզի և
Գէորգ աղա Խորտանման բանկակի և

Հաւանութեան վկայութիւն
Քերորէ Օ իլմի
Տիգրան՝ սոկի և արծաթ բանուած
գոտիներու համար.

Գէորգ՝ կրտի ջջանի և
Միքոցէւսերաստացի՝ մկրատի և
Ստեփանագրիանուազուսեցին եղէ գլուց և
Սարգիս Աւետիսեան կարնեցին հրամի և
Դրիգոր Մանասեան պրոգասցի բաղւ

նիքի սիմանելեաց համար.
Յօհաննէս պրուսացի՝ գոգնոցի և թաշ-
կինակի համար.

Ստեփան կարնեցի պղինձ կահերու
և Սիկողս համիսցի՝ խահուէի և թէ յի-
ամաններու համար.

Դրիգոր նիկոմիդացի՝ սնառուէի բանալ-
եաց համար.

Կարապետ տրամացի՝ խոզակի համար։

Ազգային Պատրիարքարանէն հե-
տեւալ բեկրասիթ տեղեկութիւնը հա-
ղորդուած է մեզ՝ հրատարակութիւն։

« Այս անգամ Գայէիլէն Աէֆէր».

եան Գրեր. Ամեն եպիսկոպոսի կողմէն հասած պաշտօնական նամակաւ իւմաց արուած է որ Հապէշաստան գլունուղ Գրեր. Առհակ եպիսկոպոսէն նամակ մը ստացեր է Մուսաւայի ձամբով, որով յիշեալ եպիսկոպոսը լուր կուտայ թէ այժմ իրենք Արք. Տիմոթէոս վարդապետի հետ Աքօնակը (Աօնտար) կը գտնուին Առաջէպէ (Առաջի) իշխանին մօն՝ որ երկրին կառավարիչն է եղեր. թէ ամենքը ողջ առողջ և շատ հանդիսա վիճակի մէջ են. թէ յիշեալ իշխանը զինքը իրիւ արքեպիսկոպոս իր քով վար գրած է սիրով և աղաջանօք, և ոչ բռնութեամբ. և չուզեր եղեր առ այժմ զինքը արձակել. ո

12 օգոստոս 1868

ԴՊարիսիքարանո հայոց
Ա. Պոլս

(Զարուհակութիւն տես Օրաթերթ
թիւ 242)

Հին ատենը յոյն եւ հայ եկեղեցեաց մէջ տեղ միութիւն մը յառաջ բերելու ջանքերուն նկատմամբ ըսինք թէ մերխմբադիրը սիսաման մէջ է, բայ որում յիշեալ միութեան պատմութիւնն այնպէս կերեւցընէ, որպէս թէ այն միութեան մերժութիւն պատճառաւ յոյնք սոսկալի պարունակներ հասուցած են հայոց. թէ «յու պկան եկեղեցւոյ միութիւն քարոզող զաւակներ մեծամեծ գժտութիւններ, վէճեր եւ տագնապներ յարուցեր են Հայատանեաց եկեղեցւոյ գէմ», եւ գարձեալ թէ այս չանքերը միարարական կամ ունիթորական էին.

Սայոյդ է թէ կրօնական տարբերութեանց պատճառաւ այս երկու աղքաց մէջ հին ատենը գարերով գժտութիւններ, վէճեր, նեաւ շատ վնասներ եղան. հայոց եկեղեցւոյ վարդապետական եւ ծիսական տարբերութիւնները յունականին հետ համաձայննեցնելու ալ յունաց կողմանէ միշաջանքեր եղած են, ինչպէս նաեւ ասիկա տեղ տեղ իրօք ալ կատարուած է, որուն յայտնի ապացոյց են հայնուունները: Ասոնք ճշմարիտ են. բայց այս իրողութիւնները միութեան կապէն հետ կապել կամ անկէ հետեւցնելը, միութեան չանքերուն ալ ունիթորական նպատակ կամ ողի ընծայելը, պատմական ուստի եւ ճիշտ չէ: Երկուց եկեղեցեաց միութեան եւ ունիթորականութէ պէտքերը՝ բնութեամբ եւ ժամանակակաւ իրարմէ այնպէս տարբեր իւրողութիւններ են, անոնց ողին՝ նըստակակը եւ հետեւանքն այնպէս ուստի են իրարմէ, որ պատմական գէպէերը անշխարդ ախ եղացնելու դիտաւորութիւն ունեցողի մը զանանք իրարու հետ չփոթել անհար է. բայց ինչպէս որ է, մեր բարեկամն անոնց ճշմարիտ արժէքը ճանչնաւու կը մոռնայ:

Նենք՝ անոնց հետեւանքն ալ հարեւանցի միայն յիշելով:

Նախ այս երկու գէպէերը, այսինքն՝ յունաց հետ միութիւն մը յառաջ բերելու ջանքերն ու միարարութիւն կամ ունիթութիւնը, իրարմէ իր 150 տարուան միջոցաւ հետին ին: Ունիթութիւնը որ ջանկեցիք ալ կը կոչուին, Յակոբ Բ. ի ժամանակն են (1327): Երկրորդ, ինչպէս ըստնք, ասոնց ողին եւ նպատակն ալ միւտչն տարբեր է: Ասիկա հակազգային եւ անկանոն է, ուր միութեան գէպէքն աղդապին է եւ կանոնաւոր: Ահա ունիթութեան պատմութիւնը զոր շատ համառօտիւ կանցնինք: Պարթօօմէօ (Բարթօոդիմէօ) անուն լատին եպիսկոպոս մը Ատրապատականի կողմերը գալով կոկու հայոց հոռմէտակամութիւնը կամ լատինականութիւնը քարոզել. ասոր կը յարին քանի մը հայ վարդապետները որոնց զլխաւորն էր Յովհաննէս Քըունեցած նեցիք. դոմինիկեանց կարգին նման միարամսութիւն մ'ալ կը հաստատեն ունիթութեամբ եւնքն կոչուելով, այսինքն՝ միաւորիչք, կամ ըստ մեր խմբազրին՝ միարարք, քանզի ասոնց նպատակն ուրիշ բան չէր՝ բայց հայոց եկեղեցին վարդապետութեամբ ծեւ սերով եւ լեզուաւ լատինացնել, պնդելով թէ հայոց եկեղեցին այն աստիճան մոլորած եւ օտարացած է ուղղափառութիւնէ, (որ, կը պէին, միայն Հռոմայ եկեղեցւոյն մէջ մնացած է եւ կրնայ մնալ) որ անհընար է ուրիշ կերպով վերածել զայն ՚ի ճըշմարտութիւն, եթէ ոչ ՚իսպառ լատինացընելով: Այսու ողւով եւ վարդապետութեամբ ունիթութիւնը ունիթութիւններ եւ գժտութիւնները հայոց մէջն իրենց իրենց իրենց իրենց յարողները նորէն կը մկրտէին, եկեղեցեականները նաեւ նորէն կը ձեւնադրէին, եւ լատին եկեղեցւոյն բոլոր վարդապետութիւններն ընդունել տալ բաւական չհամարակիլով ծէսերու ալ փոփոխութեամբ լատիներէն պատարագել եւ ամեն եկեղեցական պաշտօն նոյն լեզուաւ ընել կուտային: Այս պատճառաւ միծամեծ խոսքութիւններ եւ գժտութիւնները ծագութիւններ եւ աղջիկների իւնդացն աղջիկներ մէջ, մինչեւ հարկ եղաւ այն ատեն Հայաստանի տիրող այլակրօն շխանութեամբ է աղջիկներէն մը միջամտութեամբ, որուն հետեւանքները սա եղաւ որ ունիթորեաններէն ումանք մատանուեցան քատմնելի խոչտանդանաց, եւ սոսոր յետոյ Հայք իրեւ հեղինակ բարբառաւուեցան: Խնչպէս որ ինքինքն միշտ կրօնական ներողամտութեամբ վերարկուին տարբերութեամ նկատմամբ ամեննեւին վէճ մը չկար յոյն եւ հայ եկեղեցեաց մէջ տեղ, եւ սերա յարաբերութիւն մը աղջամտութեամը, որուն հետեւանքները սակայ կը միշտ ի հայոց իրեւ դուստր եկեղեցի, ինչպէս որ Գիւտայ պարսից ամբասանութեանցը տուած պատասխանէն յայտնի է:

Մնացեալ յաջորդ թուով:
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒԹԻՒՆ
ԵԱԶԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻՒԵ
10 օգոստ. շաբաթ իրիկուն գոցուեցաւ 42 46
12 » երկուշաբթիկէս օր գոց ուեցաւ 42 18

բանագրէ լուսաւորեալ աշխարհն ընդհանուր եղբայրական միութեան՝ (միակերպութիւն չենք հասկնար) առաջնորդող կրօնական ազատութիւնը, եւ իննեւասներորդ գարուն քաղազաքականութեան ուրիշ ամենէն լուսաւորեալ սկզբունքները, եթէ ոչ թուլ տալով գէթ անտարբեր աչօքնայելով իր արբանեակներուն, որոնք խառն ամուսնութեան դէմ փենենեղեան նախամնուով՝ նորասէր ամուսիններ իրենց նորամուտ առագաստին մէջ անխնայ կը խողիսկուն: (Հննձքի եղենագործութեան դլուխ Յովհաննէս ամբարիչտ հոռմէտական վարդապետաց): Մեր բարեկամը՝ որ տեղ մը տրիչ քրիստոնեայ եկեղեցեաց անսերողական միարկապետաց: Մեր բարեկամը՝ որ տեղ մը տրիչ քրիստոնեայ եկեղեցեաց անսերողական միարկապետաց: Մեր բարեկամը՝ որ տեղ մը տրիչ ի խոստավանիլ, քիչ մը ետքը մոռնալով անսնց աչքին դերանը, եւ յանկարծ քրիստոնէական գութ մը զարդար համար՝ հայոց աչքին իր տեսութեան առջեն այն առաջին կը խոչորդնէ, մինչեւ գունէլ թէ՝ «ի՞նչ քան ամօթալի է . . . որ մեր մէջ չէն ումանք . . . մեր հոռմէտական աղդակիցները արաւու կը հալածեն: »

Գանք հիմայ երկուց եկեղեցեաց միութեան պատմութեանը Աղդային եկեղեցեական պատմութեան անդեալ եղողներուն յայտարիշ յայնինի է, թէ ՚ի սկզբան յունաց եւ հայոց մէջ կատարեալ կրօնական միութիւն կար, ոչ մրայն Սահակ Պարթեւէն առաջ մ'նչ հայք կաթողիկոսի ձեռնադրութեան իրաւունք գով կեսարիոյ մետրապոլատական թեմին հետ կապուած՝ այն թեմին դէթ ընդհանուր մէկ մասը կը կացուցանէն, այլ Սահակն Սահակ Պարթեւէն առաջ մ'նչ հայք կաթողիկոսի ձեռնադրութեան իրաւունք գով կեսարիոյ մետրապոլատական թեմին հետ կապուած՝ այն թեմին դէթ ընդհանուր մէկ մասը կը կացուցանէն, այլ Սահակն Սահակ Պարթեւէն առաջ մ'նչ հայք կաթողիկոսի ձեռնադրութեան իրաւունք գով կեսարիոյ մետրապոլատական թեմին հետ կապուած՝ այն թեմին դէթ ընդհանուր մէջ աղջիկները նորէն կը մկրտէին, եկեղեցեականները նաեւ նորէն կը ձեւնադրէին, եւ լատին եկեղեցւոյն բոլոր վարդապետութիւններն ընդունել տալ բաւական չհամարակիլով ծէսերու ալ փոփոխութեամբ լատիներէն պատարագել եւ ամեն եկեղեցական պաշտօն նոյն լեզուաւ ընել կուտային: Այս պատճառաւ միծամեծ խոսքութիւններ եւ գժտութիւնները ծագութիւններ եւ աղջիկների էր եւ շուտով մոցաւեցան աղջիկներ իւնդիր խոչտանդացն աղջիկներ մէջ, մինչեւ հարկ եղաւ այն ատեն Հայաստանի տիրող այլակրօն շխանութեամբ է աղջիկներէն մը միջամտութեամը, որուն հետեւանքները սա եղաւ որ ունիթորեաններէն ումանք մատանուեցան քատմնելի խոչտանդանաց, եւ սոսոր յետոյ Հայք իրեւ հեղինակ բարբառաւուեցան: Խնչպէս որ ինքինքն միշտ կրօնական ներողամտութեամ վերաբերեալ խնդիր էր եւ շուտով մոցաւեցաւ, կրօնական տարբերութեամներ վէճ մը չկար յոյն եւ հայ եկեղեցեաց մէջ տեղ, եւ սերա յարաբերութիւն մը աղջամտութեամնը, որուն հետեւանքները սակայ կը միշտ ի հայոց իրեւ դուստր եկեղեցի, ինչպէս որ Գիւտայ պարսից ամբասանութեանցը տուած պատասխանէն յայտնի է:

Մնացեալ յաջորդ թուով:
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒԹԻՒՆ
ԵԱԶԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻՒԵ
10 օգոստ. շաբաթ իրիկուն գոցուեցաւ 42 46
12 » երկուշաբթիկէս օր գոց ուեցաւ 42 18

Խմբագիր-Տնօրէն
Ա. Ս. Ինթիւնէւս

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՄ ԼՐԱԳՐՈՅ

Ա. ՊՈՂԻՆ ԶԻՒՆԻՒ ԽԱՆ